

FRANSA'DA SEYYAR KÜTÜPHANE TEŞKİLÂTI *

ZÜLFİKAR ORTAÇ

Ortaklar Köy Enstitüsü Öğretmenlerinden

Seyyar kütüphane kurulmasını gerektiren sebepler.

Türkiye'de olduğu gibi Fransa'da da nüfusun çoğunluğunu köylü halk teşkil etmektedir. Köy sayısı şehir ve kasaba sayısının çok üstündedir. Şehir ve kasaba halkı oldukça eski tarihlerden beri kültür nimetlerinden faydalandığı halde köylüler ilk okullara henüz yakın tarihlerde kavuşmuşlardır. Şehirli ve kasabalı öteden beri bulunduğu yerde az çok ihtiyacı karşılıyan bir kütüphaneden de faydalanmakta ve günlük neşriyatı takip imkânına sahip bulunmaktadır. Netice itibarile şehir ve kasabalarda oturanlar okumayı, ilerliyen kültür hayatı ile daimî temas halinde bulunmayı nisbeten ihtiyaç olarak duyacak seviyeye yükselmişlerdir. Ekseriyeti teşkil eden köylü bu ihtiyacı henüz duymamıştır. Okumaktan kaçınmaktadır. Vakıa emekliye ayrılıp köylerde oturanlar, tatilini köyde geçiren öğrenciler, yerli halktan bazı okumaya meraklı kimseler buldukları yerlerde ihtiyaçlarına cevap verecek kitap bulamamaktan şikâyet etmekte iseler de bunların sayısı mahduttur. Okumanın faydası hakkında zaman zaman sözle yapılan propagandalar müsbet netice vermemiştir ve vermiyecektir. Yapılacak iş kitabı doğrudan doğruya okuyucunun ayağına götürmek, mesleğinde iyi yetişmiş kütüphaneciler vasıtasıyla halka kitabın tadını tattırmaktır.

(Kütüphaneci meselesi de zannedildiği kadar ehemmiyetsiz değildir. Kütüphaneci yalnız kitap muhafaza eden, kitap alıp vermeğe memur birisi telâkki edilmemelidir. Mesleğinin gerektirdiği teknik bilgilerle mücehhez, çok okumuş, kendini tamamilen okuyucunun hizmetine vermiş bir kütüphanecinin bu hususta yapacağı tesir her türlü tahminin üstündedir.)

Filhakika şimdiye kadar diğer içtimaî mevzularda bir çok değişiklik ve yenilikler olduğu ve meselâ her dereceden öğrenim mües-

* Yazarın bu değerli etüdü, kendisinin "Fransa'da Halk Eğitimi," konusunda Millî Eğitim Bakanlığına tevdi ettiği raporun bir kısmını teşkil etmektedir.

seseler, ilmî kurumlar gitgide çoğaltıldığı halde yine içtimaî bir mevzu olan kütlenin okuma ihtiyacını karşılayacak sayıda kütüphaneler açılması düşünülmemiştir. Bir Fransız muharriri: "İlk okullar, Liseler ve Üniversiteler için her şey yapılabilir. Fakat sonra kütüphane yoksa hiç bir şey yapılmış olmaz" diyor. Kütlenin fikrî, ahlâkî ve medenî formasyonunda kütüphanelerin alması lâzım gelen mevkii bu sözler ne güzel ifade etmektedir.

Esasen köyde veya şehirde otursun ve meslekleri ne olursa olsun vatandaşın şahsî, umumî ve meslekî bakımlardan devamlı surette yetişmeye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç ancak kitapla karşılanacaktır. Çiftçi, işçi, gündelikçi her sınıftan her çeşit halk neşriyatı imkân nisbetinde takip edebilmelidir. Herkesi kendi işinde usta, otorite ve salâhiyet sahibi yapacak olan kitaptır. Fakat bir çokları okumak isteseler dahi bu kitapları para verip alacak durumda değildirler. Bunun için isteyen kimse ihtiyacı olan kitabı para vermeden kütüphanelerde bulup okuyabilmelidir.

Yukarıda işaret edilmişti ki Fransa'da binlerce köy vardır ve asıl okumağa muhtaç olan büyük kütle köylerde oturmaktadır. Bu köylerin her birinde birer kütüphane açmak, başlarına birer kütüphaneci koymak ve bu kütüphaneleri devamlı surette yeni neşriyatla beslemek imkânsızdır. Bunu ne yalnız başına köylü yapabilir, ne de bütçeye tahammülün üstünde külfet yükliyeceği için devlet yapabilir. Köylü ve devletin elbirliği ile bir an için her köyde birer kütüphane kurulabileceği kabul edilse bile kendi haline terkedildiği takdirde bu teşkilâtın yaşayamayacağı aşikârdır.

Hülâsa, ekseriyet şehirlerden uzakta köylerde oturmaktadır. Bu vatandaşları da şehir ve kasabalarda ikamet edenlerin faydalandıkları avantajlardan istifade ettirmek, seviyelerini yükseltmek lâzımdır. Bu da ancak kütüphaneler ve kitaplar vasıtasıyla olabilecektir. Her köyde bir kütüphane açmak imkânsız ve aynı zamanda gayrı iktisadî olduğuna göre bir kütüphane arabası vasıtasıyla iyi seçilmiş, ciltlenmiş, ödünç için takımlanmış ve devamlı surette yenilenen kitapları servise koymak en iyi çaredir. Bu ise seyyar kütüphaneler teşkili demektir. Mesele ancak böylece en iyi bir şekilde halledilmiş olacak ve bu şartlar dahilinde halkın istifadesine açık kütüphaneler devletin yürüttüğü okulların ve kültür teşkilâtının yanında mevki almış bulunacaktır.

Tercihan hangi vilâyetlerden işe başlanılmıştır?

Fransa'da bazı vilâyetlerde seyyar kütüphane teşkiline Birinci Cihan Harbi arifesinde başlanılmıştır. Alınan neticeler ümit verici olmakla beraber araya harplerin girmesi, kredi ve idare noksanı yüzünden bu teşebbüsler uzun zaman yaşatılamadı ve istenilen sonuca varılamadı. Yalnız halk efkârında olsun, hükûmet mahfillerinde olsun kitabı herkesin ayağına götürmek suretiyle bütün memlekete şâmil okuma işinin devlet eliyle teşkilâtlandırılıp idare edilmesi lâzımgeldiği kat'î kanaat halinde belirmiş oldu. Bu umumî kanaat ve lüzum üzerinedir ki 1945 yılında mesele hükümetçe ele alındı, incelendi. Halkı kitaba kavuşturacak olan vilâyet seyyar kütüphaneleri teşkiline karar verildi. Aynı yıl içinde tahsisat temin olunarak seyyar kütüphaneler açılmasına başlanıldı. Ancak personel giderleriyle bina kirası, kitap, kütüphane arabası vesair demirbaş masrafları mühim bir yekûna baliğ olduğundan ilk hamlede bütün Fransa'da birden kütüphane teşkili cihetine gidilemedi. Eldeki imkân nisbetinde işi daraltmak, vilâyetler arasında tercih yapmak zorunda kalındı.

Bir vilâyetteki köy sayısının fazlalığı, nüfusun umumiyetle dağınık ve zayıf oluşu, mevcut ve muntazam kütüphanelerin azlığı ve kifayetsizliği, bazı vilâyetlerin — teşkilât noksan da olsa— kendi imkânları ile seyyar kütüphanelerini evvelden kurmuş olmaları, bundan başka meselâ Strasburg gibi bazı hudut şehirlerindeki halkın yabancı kültürün tesiri altında kalmış olması.. tercih sebebi sayılarak ilk defa 9 ve müteakiben 8 vilâyette olmak üzere cem'an 17 vilâyette teşkilât kuruldu.

Mevcut seyyar kütüphane sayısı.

Seyyar kütüphane açılacak vilâyetlerin seçim ve tercihinde bazı vilâyetlerin daha önceden harekete geçip, teşkilât noksan olsa da, kütüphanelerini vaktiyle kurmuş olmalarının nazar-ı itibare alındığını söylemiştik. Bu gün de muhtelif vilâyetlerde bu maksatla teşekkül eden cemiyetler bazı kazalardan başlayarak kendi imkânları nisbetinde devlete ait seyyar kütüphanelere benzer teşkilât kurmakta, teşkilâtlarını vilâyet ölçüsünde tamamlamağa çalışmakta ve bu iş için Millî Eğitim Bakanlığından teşvik, para ve mühim sayıda kitap yardımı görmektedir.

Bu kabilden halen mevcut olup eksik teşkilâtla ve mahallî kay-

naklarla idare edilen seyyar kütüphaneler hariç tutulacak olursa halihazırda Fransa'da devlet eliyle kurulup kitap vesair demirbaşları devlet bütçesinden ayrılan ödenekle temin olunan, devletten maaş alan personelle idare edilen seyyar kütüphane sayısı 17'dir. Mahallî teşebbüslerle kurulup idaresine çalışılan yukarıda işaret ettiğimiz vilâyet seyyar kütüphanelerinin de aynı tercih ölçüsüne vurularak yakında resmî kadroya alınacağı düşünülürse devlete ait seyyar kütüphane sayısının önemli bir yükselme kaydedeceği tabiidir.

Bu münasebetle şu noktayı da belirtmek lâzımdır ki sayıları yirmi dörde varan diğer bir kısım vilâyetlerden de illerinde seyyar kütüphane açılması için milletvekilleri, Vilâyet Umumî Meclisi üyeleri, halk terbiyesi ile meşgul bazı cemiyetlerin mümessilleri ve Millî Eğitim mensupları vasıtasıyla Bakanlık Kütüphaneler Müdürlüğüne mütemadiyen müracaatlar yapılmakta, okumağa hevesli görünen bu vilâyetler halkının dileklerinin ilk imkânda yerine getirileceği Bakanlıkça kendilerine tebliğ edilmiş bulunmaktadır.

Seyyar kütüphane merkezinin yeri.

Başka memleketlerde ve Fransa'da yapılan tecrübeler göstermiştir ki bir tek merkezden bir tek kütüphane arabası ile ancak 3000 kilometre karelik bir saha ve azamî 300.000 nüfusun oturduğu 350-400 köy dolaşılabilir. Bir vilâyette muhtelif merkezlerde kütüphane açmak ve birden fazla kütüphane arabası çalıştırmak ise bütçe işidir. O halde merkez kütüphanesini nasıl bir yerde kurmalıdır ki zamandan azamî surette tasarruf edilebilsin.

Bu noktadan hareket edilince seyyar kütüphane merkezinin Vilâyet merkezinde değil, İl içinde merkezî durumda olan bir yerde açılması mantık icabı gibi görülmüşse de kütüphaneye elverişli bina temini,¹ kitap satın alma, idarî teşkilâtla irtibat ve temas kolaylığı bakımlarından bu kütüphanelerin yine İl merkezlerinde açılması tercih edilmiştir. Faaliyette bulunan 17 kütüphaneden yalnız bir tanesi vilâyet merkezinde değildir.

Bir seyyar kütüphane merkezi hangi kısımları ve ne gibi tertibatı ihtiva etmelidir?

Seyyar kütüphane merkezleri bildiğimiz klâsik kütüphaneler gibi oturup kitap okunacak yerler değildir. Bu merkezler umumî depo durumundadırlar. Devredecek olan bütün kitaplar bu kütüphanenin demirbaşında kayıtlıdır, buranın malıdır. Kitaplar burada

muhafaza edilir, burada takımlanır, hususî tertibatı haiz kütüphane arabası ile buradan küçük depolara yani köylere sevkedilir. Okunan kitaplar yine burada toplanır. Bu bakımdan seyyar kütüphane merkez binalarının hususiyeti olması tabîîdir.

Esas itibariyle bir seyyar kütüphane merkezinin kitapları muhafaza, tertip ve tanzime elverişli ve garajla doğrudan doğruya irtibatı olan büyük bir salonu, personel için iki bürosu, sevk için ayrılan ve sandıklanan kitapların konulmasına mahsus ikinci bir salonu, bir veya iki araba için garajı, tuvalet ve lāvabosıyla bir vestiyeri olmalıdır.

Kitaplar devir halinde olacağına göre büyük salonda 10-15 bin ciltlik raflar yapılması kâfi gelecektir.

Personel kadrosu ve idare.

Merkez kütüphanelerinin İl merkezinde açılmasına karar verilirken mevcut belediye kütüphanelerine birer servis ilâvesiyle seyyar kütüphane merkezini belediye kütüphanesiyle birleştirmek, aynı teşkilâta bağlamak daha iktisadî göründü. Fakat bahis mevzuu merkez kütüphanelerinin belediye kütüphanelerine bağlanması için durumun müsait olması lâzımdı. Halbuki çok defa belediye kütüphaneleri bina bakımından her iki işi görecektir durumda olmadığı gibi bu kütüphaneleri idare eden mahdut sayıda personelden fazla mesai istemek de müşküldü. Bundan başka belediye kütüphaneleri elemanları esasen seyyar kütüphane için hazırlanmış değillerdi.

Bütün bu sebeplerle mevcut servislerden ayrı ayrı personele ve ayrı vasıtalara sahip, mümkün olan hallerde müstakil bir binada, bütçesi ve idaresi tamamen müstakil yeni bir servis kurulması tercih edildi.

Halihazırda mevcut 17 kütüphaneden 9 'u ayrı binalarda ve tamamen müstakil durumda çalışmakta, geri kalan 8 'i ise belediye veya Üniversite kütüphane binalarından faydalanmaktadırlar. Bu sonuncu kütüphanelere ayrı birer Müdür de tayin edilmiş değildir. Buldukları yerlerdeki tam teşkilâtlı belediye veya Üniversite kütüphanelerinin başkütüphanecileri ilâveten bu kütüphanelerin idarelerini de üzerlerine almış bulunuyorlar.

Bir seyyar kütüphane merkez personel kadrosu:

Kütüphaneci-Müdür

Kütüphaneci yardımcısı

Kâtip-Daktilo ve Yardımcı Şoför

olmak üzere dört kişiden ibarettir. Bunlardan ilk üçü maaşlı devlet memurdur.

Kütüphane personel kadrosuna dair olan kararnamede bu kütüphanelerde vazife alacakların ehliyetnameli olmaları şart koşuyordu. Onun için bu elemanlar kursa tabi tutuldu, muvaffak olanlara ehliyetname verildi.

Şu noktayı da kayıt etmek icap eder ki statü ile tespit edilen dört kişilik personel kadrosu başlangıçta kâfi gelmemiş, kütüphanenin ilk mevcudunu teşkil eden kitapların kayıt, numaralama ve takımlama işlerinde muvakkat yardımcıları kullanılmasına zaruret hâsıl olmuştur.

Kitapların satın alınması, ciltlenmesi, demirbaşaya kayıt olunması ve numaralama.

Seyyar kütüphane teşkilâtı daha ziyade asıl büyük kütleyi kitaba kavuşturmak gayesiyle kurulduğuna göre bu kütüphanelere alınacak kitapların mevzu ve üslûp bakımlarından çekici, herkes tarafından beğenilen ve aranılan kitaplar olması lâzımdır. Bu kitaplar, doğrudan doğruya okuyucuların, köylerde depoları yani ödünç kitap verme işini idare edenlerin, senede iki defa toplanan istişare komitesi üyelerinin dilek ve temennileri de göz önünde tutulmak suretiyle Kütüphaneci-Müdür tarafından seçilerek satın alınıyorlar. Alınan kitaplar yerli ve ecnebi romanlar, biyografiler, seyahat hikâyeleri, halkın seviyesi gözetilerek yazılmış san'ata, ilme, tekniğe ait popüler eserler, klâsik ve modern edebî eserler, umumî ve mahalî tarih kitapları, ansiklopediler, lûgatler, pratik el kitapları, çocuk kitapları... olmak üzere mevzu bakımından çok çeşitlidirler.

Bazı çocuk albümleri ve kartonlanmış olarak satılan bir kısım eserler müstesna, bütün kitaplar ciltlenip demirbaşaya kayıt edildikten ve damgalanıp numaralandıktan sonra servise konulmaktadır.

Depolara gönderilecek kitap sayısı.

Vilâyet seyyar kütüphane merkezlerine ilk hamlede alınması gereken kitap sayısı hakkında bir fikir edinmek için evvelâ bir merkezden istifade edecek köy adedini ve köy nüfusunu tesbitle işe başlamak lâzım gelmiştir.

Başlangıçta alelûmum 10 nüfusa bir kitap hesap edilmektedir. Kitaplar dağıtılmağa başlanıp depoların mesulleri ile temasa geçildikten sonra halkın sayısına göre olan ilk ölçü, okuyucunun okuma

gayretine ve netice itibariyle bir depodan alınıp verilen kitapların sayısına nazaran artırılmakta, fakat her ne olursa olsun bir vilâyetin merkez deposundaki kitap sayısının nüfusun onda birinden daha az olmamasına dikkat edilmektedir.

Başlangıçtaki 10 nüfusa bir kitap ölçüsü bu işte geç davranmış ve imkânları itibarile de nisbeten geri durumda olan Fransa'nın kabul ettiği ölçüdür. Halbuki seyyar kütüphane teşkilâtını ileri götürmüş olan Amerika'da üç nüfusa bir kitap hesap edilmekte, Kanada ve İngiltere gibi Halk Kütüphaneleri bahsinde Fransa'ya nazaran daha müterakki memleketlerde de bu ölçü yine Fransa aleyhine bir yükseklik arz etmektedir.

Sandıkların ebadı ve hazırlanması.

Ayrı bir başlık altında etraflıca anlatılacağı üzere halka ödünç verilecek olan kitaplar vilâyet merkezinde bulunan seyyar kütüphane merkezinden küçük depolara, diğer bir tabirle köylere (Bibliobus) denilen hususî bir kamyonet vasıtasıyla taşınmaktadır. Kitap nakline mahsus bu arabaların içinde bazan raf tertibatı olmakla beraber kitapların sandıkla tevzii daha pratik görüldüğünden her depoya ihtiyaca göre ayrılan kitap merkezde sandıklara yerleştirilmekte ve sandıklar ait oldukları köy depolarına olduğu gibi teslim edilmektedir.

Arabaların hacmi ve hamulesi malûm olduğuna, sandıkla kitap tevzii esas kabul edildiğine ve arabanın bir devirde mümkün olduğu kadar fazla köye uğraması lâzım geldiğine göre sandıkların ebadı ve ağırlığı incelenmeğe değer bir mesele teşkil etmiş, nihayet sandıklar için dört tip kabul edilmiştir. Her tipte irtifa 0.18,5 metre olmak üzere aynıdır. En ve boy şu şekilde değişmektedir.

a) 0.70 × 0.30	c) 0.65 × 0.40
b) 0.70 × 0.40	ç) 0.40 × 0.40

İlk üç tip sandık ciltli olmak üzere 50-80, dördüncü tip sandık ise keza ciltli olmak üzere 30-35 kitap alabilmektedir.

Küçük tip sandıkların arabanın içinde fazla yer kaplamalarına mukabil daha az sayıda kitap ihtiva ettikleri bir mahzur olarak daima gözönünde tutuluyor.

Depolar.

Seyyar kütüphaneler her köyde ihtiyacı karşılayacak bir kütüphane açmak imkânsızlığı karşısında mahdut sayıda kitapların devri

suretiyle halkın okumasını temin esası gözetilerek açılmışlardır.

Vilâyet merkezlerindeki kütüphaneler bu işte umumî depo vazifesi görmekte, halka verilecek kitaplar asıl köylerdeki depolarından tevzi edilmektedir. Bu depolar köyde umuma ait bir yerde veya bir müessesede açılmaktadır. Köyde esasen bir kütüphane mevcutsa deponun burada açılması tercih ediliyor. Olmadığı takdirde okulda, belediye binasının bir köşesinde, —eğer varsa— köy ocağı, gençler yurdunda açılıyor. Vaziyete göre öğretmen, belediye kâtibi, köy kütüphanecisi, gençler yurdu, köy ocağı, yetiştirme yurdu mesullerinden biri kitap alıp verme işini yani depo memurluğu vazifesini fahriyen yapıyor.

Bazı hususî ahvalde bu depoların sapa bir çiftlikte açıldığı da vakidir. Bu sefer de yine fahri olarak kitap alıp verme işini çiftlik sahibinin karısı, orman kolcusu, kır bekçisi, bir müvezzi veya bir sınır bekçisi idare ediyor.

Bibliobusun takip edeceği yolun önceden tespiti.

Bir seyyar kütüphane merkezinin dört kişilik bir kadro ile idare edilebildiğini kaydetmiştik. Bina kirası, otomobil vesair demirbaş masrafları da memur aylıkları giderine ilâve edilecek olursa bir vilâyette birden fazla kütüphane açmanın bütçeye ne kadar ağırlık vereceği tahmin olunabilir. Bu bakımdan oldukça geniş imkânlarla sahip Fransa'da bile seyyar kütüphane kurulan vilâyetlerde bütün depoları bir kütüphane ve bir tek kütüphane arabası ile idare etmek bizzarur kabul edilmiştir.

Buna mukabil yola çıkan bir arabanın bir seferde nereden başlayıp hangi köylere uğrayarak ve her köyde ne kadar kalarak tekrar depoya döneceği inceden inceye hesap edilmiş ona göre gayet açık bir yol plânı çizilmiştir.

Bu suretlê zamandan azamî tasarruf temin edilmekte, bir merkezden bir tek kütüphane arabasıyla bir vilâyetin 350-400'ü bulan köyleri senede üçer defa dolaşmaktadır.

Depoya haber verme ve kitap seuki.

Teknik mahiyetteki bütün işler merkezde tamamlanmaktadır. Bu cümleden olmak üzere mahallin hususiyeti, münferiden okuyucuların yaptığı müracaatlar, depo mesullerinin iş'arları gözönünde tutularak her depo için muayyen sayıda kitaplar merkez kütüphanesinde seçilip ayrılmakta, sandıklara yerleştirilmekte ve sandıkların

üzerlerine ait oldukları deponun numarası vurulmaktadır. Bundan başka her sandığa konan kitapların üçer nüsha üzerine listesi hazırlanıyor. Bu nüshalardan bir tanesi merkezde kalıyor, ikisi sandıkla birlikte depoya sevkediliyor. Depo memuru o listelerden birisini muhafaza ediyor, diğerini afiş olarak kullanıyor. Yine her kitabın kapağının iç kısmındaki küçük cebin içinde muhtelif renkte iki tane fiş bulunduruluyor. Bunlardan bir tanesi merkezde kalıyor diğeri depoya gönderiliyor. Kitap kime verilmişse bu fişe o zatın adı, kitabın adı, verildiği tarih yazılarak fiş depo memurluğunca muhafaza ediliyor.

Kütüphane arabasının takip edeceği yol, hangi gün hangi saatte arabanın nerede bulunacağı merkezce malûm olduğundan 15 gün evvelinden durum depo memurlarına tebliğ ediliyor. Depo memurları ekseriya öğretmendir. Onlar da muhtelif yollarla ve bilhassa öğrenciler vasıtasıyla arabanın geçeceği günü ve saati köylüye bildiriyorlar.

Sandıklar arabanın içindeki kütüphaneciden veya şoförden makbuz mukabilinde teslim alınıyor ve usulüne göre köylüye dağıtılıyor. Üç ay evvel aynı şekilde depoya bırakılmış olan sandıklar da merkeze götürülmek üzere aynı gün kütüphaneciye teslim ve iade ediliyor.

Kitapların bir kişide ne kadar zaman kalacağı depo memurunun takdirine bırakılmış gibi ise de bu müddet ekseriya 15 günü geçmemektedir. Geçtiği takdirde okuyucudan, cüz'î bir miktar para cezası alınmaktadır.

Bibliobus senede üç devir yapıyor. Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında halk ekseriya tarlada dışarı işleriyle meşgul olduğu ve çoğu öğretmen olan depo memurları da okullarını kapatıp başka yerlere gittikleri için faaliyet bütün sene devam etmiyor.

Burada bir noktayı daha belirtmek icap ediyor. Muayyen müddet içinde geri alınmak üzere halka dağıtılan bu kitaplar için kimseden bir kuruş ücret istenilmemektedir. Bunun böyle olması da tabîidir. Mademki teşkilât evvelemirde köy halkının okuması için kurulmuştur, o halde az bir miktar da olsa para talebi suretiyle müstakbel okuyucuları soğutmak doğru görülmemiştir. Ve esasen alınacak bu cüz'î paranın gelir bakımından fazla bir ehemmiyeti de olmayacaktır.

Bibliobus.

Kütüphane arabası, bir kamyonetten ibarettir. Arabanın üzeri saç kaplıdır. Tavanı yüksektir. İç yanlara kitap koymak için bazan raflar yapılmıştır. Raflar ve sandıklar o şekilde tertiplenmiştir ki içeride kütüphaneci veya şoför serbestçe çalışabilir. Câzip görünüşün, ilgi toplasın diye bazı arabaların dış yan cephelerine kitap ve dergileri teşhir için vitrinler yaptırılmıştır. Kamyonetler alelûmum ovalık ve düzlük vilâyetlere elverişli geliyor. Fakat dağlık vilâyetlerde ve ekseriya karlı ve don yapan yollar için daha küçük çapta hususî surette yaptırılmış arabalar tercih edilmektedir.

Alınan netice.

Seyyar kütüphane merkezlerinin 1945 yılında tesisine başlanıldığını söylemiştik. Bu kütüphaneler bir kısım köylerde ancak 1946 sonlarına doğru ve bazılarında ise 1947 başlarında faaliyete geçebilmişlerdir. 1 Ocak 1948'deki durum şudur : Seyyar kütüphanesi bulunan 17 vilâyetin 8103 köyünden 3200'ünde depo açılmıştır. Yani bu kadar köy ve bu köylerde oturan 2.000.000'dan fazla insan kütüphaneye ve kitaba kavuşturulmuştur. Kitap tevziinde halen bir köye düşen ortalama kitap sayısı 50'dir. Merkez kütüphanelerindeki kitap mevcudu gitgide arttıkça bu nisbetin 80 ve 100'e yükseleceği umulmaktadır.

Faaliyette bulunan 17 kütüphanenin halihazırda, bir çokları mükerrer nüsha olmak üzere 275.000 cilt kitabı mevcuttur. Bu kitaplardan 220.000'i devretmektedir.

Bir köye verilen kitabın orada üç ay kaldığı ve azamî 15 gün hesabıyla üç ay zarfında bir kitabı 4 veya 5 kişinin okuduğu düşünülecek olursa, devreden kitap sayısı da 220.000 olduğuna göre muazzam bir kültürel besleme ameliyesi karşısında bulunduğumuz kabul edilmek gerekir.

Fransa'da Devlet Demiryolları kütüphaneleri.

Aynı mahiyetteki diğer bazı teşekküllerin faaliyetlerinden de kısaca bahsetmek burada yerinde olacaktır.

Demiryolları kütüphaneleri nispeten yeni kurulmuşlardır. Büyük garlarda sabit depolar vardır. Bu depolar Paris'teki bir merkezden beslenir. 1947 yılında 85.000 cilt kitabı olan güney-doğu şebekesi üzerinde 18.000 okuyucu 354 bin cilt kitap okumuştur.

Yine aynı idare tarafından 1946'da Almanya'daki işgal mın-takası demiryol işçilerine mahsus olmak üzere bir seyyar kütüphane teşkil edilmiştir. Kitaplar bu işe tahsis edilen bir vagonla taşınmak-tadır. Bu vagonun ödünç kitap alıp vermeğe mahsus büyük bir sa-lonu, ayrıca bir okuma yeri, bir de kütüphanecinin ikametine mah-sus odası vardır. Bu araba garlarda, istasyonlarda duruyor, okuyucu-lara kitap veriliyor. 1947 yılında bu sayede okunan kitap sayısı 50 bindir.

Kara ve deniz askerleri kütüphaneleri.

Önce esir kampları münasebetiyle, sonra harbin neticesinin değişmesi ile Almanya ve Avusturya'nın bir kısmının Fransız ordu-ları tarafından işgal edilmesi üzerine bir takım kitap servisleri ihdası zarurî görülmüş, Kızılhaç başta olmak üzere bazı cemiyetler vası-tasiyle esir kamplarında bulunanlara ve orduya o devrede milyon-larca kitap gönderilmiştir.

Deniz ordusuna mahsus olmak üzere de 1939'da seyyar kütüp-haneler tesis edilmiş, sonra aynı maksat için bir cemiyet daha teşek-kül etmiş, bu cemiyet askerlerin kesif bulunduğu bir çok merkez-lerde kütüphaneler açmış ve daima yenilenen kitap depoları vücuda getirmiştir.